

Крім того, світовий досвід переконує, що одним із механізмів розв'язання житлових проблем у ринкових умовах господарювання є житлова іпотека. Однак, на нашу думку Закон України «Про іпотеку» потребує опрацювання разом з Житловим кодексом України, в зв'язку з наявністю окремих суперечок, в тому числі з ЦК України, в частині повернення кредитів громадянами України.

На підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що існуючі механізми регулюючого впливу держави на господарську діяльність у будівельній сфері є недосконалими та потребують нормативного доопрацювання.

Т. А. Цувіна,

асистент кафедри цивільного процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРАВО НА СУД У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ У СВІТЛІ ВИМОГ ОСНОВОПОЛОЖНОГО ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

Україна є правовою державою, в якій визнається та діє принцип верховенства права (ст. ст. 1, 8 Конституції України) та забезпечується право на судовий захист як невід'ємне право кожного (ст. 55 Конституції України).

Частиною права України є Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. (надалі – ЄКПЛ), та прецедент на практика Європейського суду з прав людини (надалі – ЄСПЛ). Пункт 1 ст. 6 ЄКПЛ закріплює право кожного на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру.

У літературі існують різні підходи щодо тлумачення п. 1 ст. 6 ЄКПЛ. В основному йдеться про право на справедливий судовий розгляд (Афанасьєв С. Ф., Ентін Л. М., Лукайдес Л. та ін.) або доступність правосуддя (Приходько І. А., Сакара Н. Ю., Сидоренко В. М. та ін.). Однак, на нашу думку, з точки зору концептуальної єдності більш адекватним щодо інтерпретації положень ЄКПЛ та практики ЄСПЛ є підхід, який в теорії можна назвати «право на суд», що постає у зв'язку із дослідженнями, присвяченими реалізації принципу верховенства права у сфері судочинства. Такий підхід з очевидністю фундаменталізує проблему судового захисту та правосуддя і виводить її на рівень сучасних методологічних проблем правознавства, адже дозволяє прослідкувати діалектичні взаємозв'язки між основоположним принципом верховенства права та правом на суд як його еквівалентом у сфері цивільного судочинства.

Доктринально майже загально визнано, що концепції верховенства права поділяються на матеріальні або субстантивні (*substantive*) та формальні (*formal*). Прихильники субстантивних концепцій зосереджують свою увагу в першу чергу на змістовних вимогах верховенства права (Дворкін Р., Сантос А. та ін.), а представники формальних концепцій – на формальних вимогах верховенства права відповідно (Дайсі А., Раз Д. та ін.).

Поряд з цим, сьогодні відбувається активізація зусиль у розробленні таких концепцій верховенства права, які продовжуючи природно правову парадигму, характеризуються інтегративністю підходу, виділяючи як матеріальні, так і формальні аспекти верховенства права (Погребняк С., Шевчук С., Козюбра М.). Зазначене свідчить про те, що все більше утверджується інтегративний природноправовий підхід до верховенства права, який намагається досягти балансу між формальними та матеріально-правовими вимогами цього принципу.

Розглянуті доктринальні підходи можуть бути застосовані при аналізі принципу верховенства права, закріпленого в ЄКПЛ та його інтерпретації у прецедентній практиці ЄСПЛ. Аналіз прецедентної практики ЄСПЛ свідчить, що у своїх рішеннях ЄСПЛ виводить як формальні (доступ до суду, наявність судового контролю за втручанням виконавчих органів у права людини, підпорядкованість судовому рішенням всіх органів державної влади тощо), так і матеріально-правові (наявність демократичного режиму, визнання пріоритетності прав людини у діяльності держави тощо) вимоги верховенства права, що є підтвердженням того, що при тлумаченні даного принципу ЄСПЛ дотримується природно-правових поглядів із застосуванням інтегративного підходу.

Аналіз практики ЄСПЛ також дозволяє зробити висновок про те, що принцип верховенства права пов'язується із правом на суд у цивільному судочинстві, закріпленому у п. 1 ст. 6 ЄКПЛ. Так, принцип верховенства права вважається базовим при тлумаченні ст. 6 ЄКПЛ, що виводиться зі ст. 3 Статуту Ради Європи. Слід звернути увагу на те, що в теорії не досліджені прикладні аспекти співвідношення верховенства права та права на суд. На нашу думку, право на суд можна розглядати як певний еквівалент верховенства права у цивільному судочинстві, його транспозицію. Це проявляється у тому, що певні вимоги основоположного принципу верховенства права переходять або транспонуються до змісту права на суд, внаслідок чого елементи права на суд є одночасно і вимогами верховенства права у сфері здійснення правосуддя в цивільних справах. Це безпосередньо простежується при дослідженні інтерпретації окремих елементів права на суд у цивільному судочинстві у прецедентній практиці ЄСПЛ, зокрема таких як:

– доступ до суду («*Golder v. United Kingdom*», «*Fogerty v. United Kingdom*», «*Kreuz v. Poland*» та ін.);

– суб'єктивна безсторонність суду («*Sunday Times v. United Kingdom*»);

– остаточність та обов’язковість рішення суду, правова визначеність («*Brumaresku v. Romania*», «*Pravedna v. Russia*»);

– обов’язковість виконання рішень суду («*Hornsby v. Greece*», «*Romashov v. Ukraine*», «*Wasserman v. Russia*»);

– заборона втручання законодавця у процес відправлення правосуддя («*Nikula v. Finland*», «*Stran Greek Refineries and Stratis Andreadis v. Greece*»).

Викладене дозволяє зробити висновок, що право на суд є похідним від концепту ідеї верховенства права; його можна розглядати як підсистему принципу верховенства права. При цьому, враховуючи те, що статті ЄКПЛ повинні тлумачитися динамічно, а також з урахуванням положень преамбули ЄКПЛ, яка закріплює принцип верховенства права, можна передбачити, що інтерпретація змісту верховенства права може бути розширена завдяки тлумаченню інших елементів права на суд у цивільному судочинстві як складових верховенства права. Тим більше, що ЄСПЛ у своїй прецедентній практиці зазначає, що елементарні процесуальні гарантії у п. 1 ст. 6 ЄКПЛ у сукупності із доступом до судів становлять сутність верховенства права («*Golder v. United Kingdom*»). В такому контексті можна говорити про те, що право на суд у цивільному судочинстві стало певним еквівалентом, транспозицією основоположного принципу верховенства права в цивільному судочинстві.

О. В. Черкасов,

аспірант кафедри трудового права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ТРУДОВОМУ ПРАВІ

У загальному розумінні правова доктрина являє собою концептуальні ідеї, теорії та погляди щодо права, державно-правової дійсності в цілому. Правова наука обґрунтовує з точки зору теорії положення, що мають бути втілені на практиці, шляхом закріплення відповідних загальнообов’язкових норм у законодавстві. В зв’язку з цим, наукою трудового права розглядаються основні теоретичні конструкції та категорії, на яких ґрунтується правове регулювання трудових правовідносин, у тому числі юридична відповідальність сторін трудового правовідношення.

Визначення загального поняття юридичної відповідальності у трудовому праві є дискусійним питанням. У науковій літературі зустрічаються такі варіації дефініцій: «відповідальність у трудовому праві», «відповідальність за порушення трудового законодавства», «трудоправова відповідальність», відповідальність